

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

А. В. Хмельков

**ДЕРЖАВНИЙ
ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ**

Навчальний посібник

Харків – 2013

УДК 35.072.6:336.131 (075.8)

ББК 65.261.8я73

X-65

Рецензенти:

М. А. Латинін – доктор державного управління, професор, завідувач кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

В. М. Соболев – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 1 квітня 2013 року)*

Хмельков А. В.

X-65

Державний фінансовий контроль : навчальний посібник /
А. В. Хмельков. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 548 с.

ISBN 978-966-623-974-0

У навчальному посібнику за допомогою теорії та практики розкривається сутність державного фінансового контролю, його видів, форм і методів та прикладного змісту суб'єкта, об'єкта і предмета контролю. Проаналізовано нормативно-правову базу та узагальнено досвід міжнародних інституцій із питань державного фінансового контролю. Важливе місце відведено засвоєнню основних аспектів планування, організації та здійснення контрольно-ревізійної роботи, а також оволодінню прийомами і способами систематизації, узагальнення, оформлення та реалізації результатів контрольних заходів щодо різних суб'єктів і об'єктів державного фінансового контролю за предметом контролю. Приділено увагу основам професійної етики ревізорів та їхніх прав, обов'язків і відповідальності, встановлених чинним законодавством України.

Для студентів і слухачів вищих навчальних закладів економічного профілю та з питань державного управління. Навчальний посібник буде корисним науковцям, спеціалістам у сфері державного фінансового контролю та працівникам фінансових служб підприємств і установ, які підлягають контрольним заходам із боку органів державного фінансового контролю.

УДК 35.072.6:336.131 (075.8)

ББК 65.261.8я73

ISBN 978-966-623-974-0

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2013

© Хмельков А. В., 2013

© Літвінова О. О., макет обкладинки, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1: СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, ВИДИ, МЕТОДИ ТА ФОРМИ	9
1.1. Сутність та завдання державного фінансового контролю	10
1.2. Предмет та об'єкти державного фінансового контролю	17
1.3. Види, методи та форми державного фінансового контролю	33
1.3.1. Методологічне обґрунтування виду державного фінансового контролю	34
1.3.2. Взаємозв'язок форм державного фінансового контролю	35
1.3.3. Методичний інструментарій контролю	36
Питання для самоперевірки	45
РОЗДІЛ 2: ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ	47
2.1. Законодавче підґрунтя здійснення державного фінансового контролю	48
2.2. Досвід міжнародних організацій з питань фінансового контролю та представництво України в них	64
2.2.1. Міжнародна організація вищих контрольних органів – INTOSAI: її роль у розбудові та вдосконаленні державного фінансового контролю	65
2.2.2. Мета та завдання Європейської організації вищих органів фінансового контролю – EUROSAI	74
2.2.3. Пріоритетні напрямки співробітництва та рекомендації Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав	76
Питання для самоперевірки	83
РОЗДІЛ 3: ФІНАНСОВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВИ: СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	85
3.1. Теоретико-законодавче підґрунтя визначення фінансових інституцій держави суб'єктами державного фінансового контролю та державними органами окремих фінансових повноважень	86
3.2. Завдання та функції суб'єктів державного фінансового контролю	95
3.2.1. Завдання Державної фінансової інспекції України	95

3.2.2. Функції контролю Рахункової палати України	100
3.2.3. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства Державною казначейською службою України	105
3.3. Завдання та компетенція державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання	108
3.3.1. Органи державного фіскального контролю	109
3.3.2. Органи банківського регулювання і банківського нагляду	123
3.3.3. Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами	125
3.3.4. Органи регулювання ринкової діяльності	135
3.3.5. Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування	139
3.3.6. Регуляторні органи фінансового ринку	145
3.4. Фінансові інституції держави – некомерційні самоврядні організації	188
Питання для самоперевірки	190

РОЗДІЛ 4: ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ ФІНАНСОВОЮ ІНСПЕКЦІЄЮ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ПЛАНУВАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ	191
4.1. Етапи становлення Державної фінансової інспекції України	192
4.2. Механізм складання і затвердження планів контрольно-ревізійної роботи Держфінінспекції	197
4.3. Методи проведення Державною фінансовою інспекцією фінансового контролю	199
4.3.1. Здійснення органами Держфінінспекції різновидів аудиту	199
4.3.1.1. Державний фінансовий аудит	200
4.3.1.1.1. Державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів... ..	200
4.3.1.1.2. Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання	210
4.3.1.2. Фінансово-господарський аудит	226
4.3.1.3. Аудит ефективності	247
4.3.1.4. Операційний аудит	260
4.3.2. Проведення інспектування органами державної фінансової інспекції	265
4.3.2.1. Процедура проведення інспектування відносно об'єкту контролю за предметом контролю	266
4.3.2.2. Забезпечення єдиних підходів під час підготовки до ревізії, її проведення, оформлення результатів та реалізації матеріалів	279
4.3.2.3. Різновид здійснення інспектування	284
4.3.3. Перевірки державних закупівель органами Державної фінансової інспекції	286
4.4. Застосування зустрічних звірок	294
4.5. Діяльність органів Державної фінансової інспекції у складі ревізійних комісій господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу	295
4.6. Заходи впливу Державної фінансової інспекції під час здійснення контролю та за його результатами	296

4.6.1. Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів	297
4.6.2. Зупинення операцій з бюджетними коштами	299
4.6.3. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення бюджетного законодавства	301
4.7. Моральні принципи професійної діяльності працівників Держфінінспекції	310
Питання для самоперевірки	315

РОЗДІЛ 5: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ	317
5.1. Розвиток та формування контрольної діяльності Рахункової палати	318
5.2. Порядок організації та методи і напрямки контролю Рахункової палати	321
5.3. Методологічний інструментарій контрольної-ревізійної діяльності Рахункової палати	326
5.4. Повноваження за результатами контрольної діяльності Рахункової палати	337
Питання для самоперевірки	339

РОЗДІЛ 6: МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ	341
6.1. Загальний механізм контролю Казначейства України	342
6.2. Застосування контрольної механізми Казначейством України	345
6.2.1. Контроль у процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями з надання кредитів за рахунок коштів державного бюджету та з погашення державного боргу	345
6.2.2. Здійснення контролю під час взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками і одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів	347
6.2.3. Контроль у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів	349
6.2.4. Зупинення операцій із бюджетними коштами	352
6.2.5. Контроль у сфері закупівель	355
Питання для самоперевірки	356

РОЗДІЛ 7: ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ	357
7.1. Історичні передумови створення та етапи функціонування внутрішнього державного фінансового контролю в Україні	358
7.2. Різновид здійснення внутрішнього державного фінансового контролю в Україні та його законодавче підґрунтя	364
7.2.1. Організація та проведення внутрішнього аудиту	367
7.2.1.1. Застосування Стандартів внутрішнього аудиту	370
7.2.1.2. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника підрозділу внутрішнього аудиту	386
7.2.2. Здійснення внутрішнього контролю	390
Питання для самоперевірки	396

РОЗДІЛ 8: ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ	397
8.1. Взаємодія суб'єктів державного фінансового контролю та державних органів окремих фінансових повноважень	398
8.1.1. Співпраця між суб'єктами державного фінансового контролю	399
8.1.2. Координація діяльності суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень	400

8.2. Роль правоохоронних органів у заходах з державного фінансового контролю та їх взаємодія з суб'єктами державного фінансового контролю	405
8.2.1. Законодавче підґрунтя взаємовідносин суб'єктів державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами.....	405
8.2.2. Призначення, організація та проведення взаємодії між органом державного фінансового контролю та правоохоронними органами	406
8.2.3. Особливості проведення ревізії Державною фінансовою інспекцією України за зверненням правоохоронного органу	416
Питання для самоперевірки	420

РОЗДІЛ 9: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ.....

9.1. Визначення напрямів розвитку та удосконалення системи державного фінансового контролю.....	421
9.2. Теоретико-методологічні підходи до вдосконалення системи державного фінансового контролю.....	422
9.3. Концептуальний (стратегічний) розвиток системи державного фінансового контролю та її окремих складових	423
9.3.1. Вдосконалення державного фінансового контролю як напрям розвитку системи управління державними фінансами	428
9.3.2. Удосконалення одного з видів державного фінансового контролю	428
9.4. Законодавчі ініціативи суб'єктів влади та державного фінансового контролю щодо удосконалення державного фінансового контролю.....	432
Питання для самоперевірки	443

ПЕРЕЛІК ЗАДАЧ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ.....

БІБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

ГЛОСАРІЙ.....

ДОДАТКИ.....